

IWONA MITYK

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID: 0000-0002-7223-6851

Recenzja książki Marty Bolińskiej *Stempel jakości. Formy dziennikarskie Doroty Terakowskiej*

Stempel jakości. Formy dziennikarskie Doroty Terakowskiej Marty Bolińskiej jest trzecią książką autorki poświęconą dorobkowi krakowskiej pisarki. Poprzednio opublikowała dwa opracowania: *Literackie obrazy chorób, deficytów i zaburzeń w wybranych powieściach Doroty Terakowskiej* w roku 2016, oraz *Zdarzenia niepunktualne. Biograficzny i antropologiczno-kulturowy kontekst opowieści o biegu ludzkiego życia w prozie Doroty Terakowskiej* w 2013. Po interpretacji dzieł literackich podjęła się zatem Marta Bolińska analizy reportaży, felietonów, wywiadów Terakowskiej, przybliżając pole dziennikarskiej aktywności autorki *Córki czarownicy*. Przypomina w związku z tym współpracę Terakowskiej z takimi czasopismami, jak: „Gazeta Krakowska”, „Przekrój”, „Zeszyty Prasoznawcze”, „Elle”, „Guliwer”.

Bolińska analizuje zbiór reportaży *Próba generalna* (1983), felietony zamieszczone w „Przekroju” zebrane w tomie *Dobry adres to człowiek* (2004) i drukowane w „Elle” zebrane w tomie *Muzeum Rzeczy Nieistniejących* (2006), dwa zbiory wywiadów o relacjach rodzinnych z krakowskim psychiatrą Jackiem Bombą: *Być rodziną, czyli jak budować dobre życie swoje i swoich dzieci* (2003), *Być rodziną, czyli jak zmieniamy się przez całe życie* (2004).

„Wprowadzenie” skupia się na kwestiach istotnych dla ustalenia perspektywy badawczej. Sięgając do rozważań metodologicznych m.in. Mieczysława Łobodzkiego, Walerego Pisarka, Janusza Sztumskiego, Ireny Tetelowskiej, Klause Krippendorffa, preferuje Bolińska spośród metod badań komunikologicznych hybrydowe o charakterze ilościowo-jakościowym, które umożliwiają przyjrzenie się zarówno wymowie tekstu, jak i użytym w jego obrębie środkom, które wskazują cel wypowiedzi oraz sposób ukształtowania językowego. Podążając zaś za wskazaniem Bernarda Beresona, autorka konsekwentnie zwraca uwagę na charakterystykę treści przekazu, właściwości formy, a także efekty przekazu.

Praca ma pięć rozdziałów, które w klarowny sposób wyznaczają ścieżkę interpretacyjną. Marta Bolińska osadza rozpatrywane piśmiennictwo w kontekście teoretycznoliterackim (zgodnie ze wskazaniem wagi uwzględniania tej orientacji

badawczej obok prasoznawczej przez Irenę Tetelowską), medioznawczym i biograficznym. W każdym z rozdziałów pojawiają się informacje nie tylko dotyczące przynależności gatunkowej analizowanych form, nierzadko przeplatają je wprowadzenia prezentujące istotne dla analizy omawianych gatunków klasyfikacje bądź ustalenia, jak dywagacje o literackim i publicystycznym charakterze reportaży czy rozważania o sztuce prowadzenia wywiadów.

Pierwszy rozdział „Komunikacja i kultura” stanowi podbudowę teoretyczną badań, poświęcony jest zagadnieniom komunikacji oraz budowie tekstów dziennikarskich jako form mających charakter perswazyjny, w związku z czym wykorzystujących różnorodne aspekty argumentacyjne (według klasyfikacji Michała Kuziaka). Omawia takie zagadnienia, jak specyfika procesu komunikowania, sprawność prowadzenia procesu komunikacji czy też stempel jakości danego komunikatu, który autorka traktuje jako perspektywę interpretacyjną zdążającą: „w kierunku charakterystycznych elementów przekazu, jego rozpoznawalności pośród innych form, oryginalności ujęć i twórczego wkładu w rozwój danej dziedziny” (s. 15). Przypomina też pokrótce historię czasopism, z którymi współpracowała Terakowska.

Rozdział drugi „Obraz życia i twórczości Doroty Terakowskiej” omawia jej drogę zawodową, zaś trzeci „Tropem reportaży” traktuje o zbiorze *Próba generalna* jako swoistym odniesieniu do sztuk teatralnych, do czego uprawniają badaczkę wyraźne nawiązania samej pisarki, poddającej reportaże swoistemu pogrupowaniu. Badaczka szczególną uwagę poświęca ostatniemu w tomie tekstowi, opisującemu historyczny strajk robotników w Hucie Lenina w sierpniu 1980 roku, podkreślając dokładność opisów miejsca wydarzeń, umiejętność uchwycenia reakcji robotników na kluczowe wypadki, ale i wiele uwagi poświęcając analizie statusu reportera, występującego tu w roli przekazującego informacje, opisującego obserwowane fakty i współodczuwającego świadka wydarzeń, który jednak poddaje je selekcji zgodnej z zamysłem twórczym.

W rozdziale czwartym „Wokół felietonów” Bolińska dokonuje analizy tomów felietonów Terakowskiej z 2004 i 2006 roku, które zalicza ze względu na poruszaną problematykę do felietonów mających ukierunkowanie obyczajowe, a mimo to niepozbawionych tonu satyrycznego, przy równoczesnym sięganiu Terakowskiej po odwołania autobiograficzne. Wskazuje, że można w nich dostrzec trzy zasadnicze kręgi zainteresowań autorki *Poczwarki*: przemożny wpływ mass mediów na tryb ludzkiej egzystencji, losy polskich kobiet oraz doświadczenia własnej rodziny, choć na tym tle pojawiają się zagadnienia o szerszym charakterze (pytania o podstawowe wartości, relacje międzyludzkie czy wybory podejmowane w różnych sytuacjach życiowych). Rys satyryczny, jak trafnie dostrzega Marta Bolińska, pojawia się przy tropieniu przez Terakowską przejawów ludzkiej głupoty, złośliwości, krępujących konwenansów, postępowania według utartych schematów, bezmyślnego naśladownictwa, które pisarka jako osoba obdarzona dużym zmysłem obserwacji widzi w sytuacjach codziennego życia. Badaczka zwraca także uwagę na dbałość autorki o strukturę i językowy kształt felietonów.

Rozdział piąty „Wartość wywiadu” poświęcony jest dwóm tomom wywiadów, jakie przeprowadziła Dorota Terakowska z krakowskim psychiatrą Jackiem Bombą. Bolińska wskazuje, że Terakowska przyjmuje tu zarówno rolę rejestratora faktów, pośrednika, jak i reprezentanta opinii publicznej, samodzielnego obserwatora, gdyż nie tylko stawia interlokutorowi kolejne pytania, ale i dzieli się krytycznymi spostrzeżeniami i własnymi doświadczeniami, dociekliwie analizuje poszczególne przypadki, włączając się tym samym aktywnie w dialog. Autorka traktuje te zachowania pisarki w kategoriach perswazji dialogicznej. Zauważa też dużą konsekwencję w obu tomach, które wspólnie stanowią komentarz do etapów ludzkiej egzystencji – pierwszy z nich do czasu dzieciństwa i młodości, a drugi do okresu dojrzałości i schyłku życia. Ich wątkiem przewodnim jest poszukiwanie sposobu dobrego budowania egzystencji własnej i swojej rodziny oraz wiążąca się z nim kwestia przemian, jakim podlegamy przez całe życie.

W podsumowaniu autorka stwierdza, że Dorota Terakowska prezentuje się jako dziennikarka dynamiczna, rzetelna, twórcza, której postawę pisarską można oceniać w kategoriach transgresyjnej koncepcji Józefa Kozińskiego, jej styl osobniczy charakteryzuje staranność w doborze form wypowiedzi, a w ich obrębie środków artystycznych oraz bezpośredniość w formułowaniu sądów.

Należy zatem stwierdzić, że książka Marty Bolińskiej uzupełnia dotychczasowe rozprawy badawcze dotyczące pisarstwa Doroty Terakowskiej, ma przejrzystą kompozycję, której układ konsekwentnie rozwija wyznaczoną przez badaczkę ścieżkę interpretacyjną. Rozważania analityczne zostały oparte na szerokiej podbudowie teoretycznej.

A review of Marta Bolińska's book „Stamp of a quality”. Journalistic forms of Dorota Terakowska

Abstract

The author presents and positively evaluates the latest book by Marta Bolińska about the journalistic achievements of the Krakow writer. There are analyzes of reports, columns, interviews published in Polish magazines and memories of Dorota Terakowska's career.